

Lausunto

Eduskunnan sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

Viite: Hallituksen esitys HE 241/2020 vp /

Kajaanin kaupungin lausunto

Yleistä

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä eli Kainuun sote tuottaa kaikki julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut jäsenkuntiensa alueella. Kainuun soten palveluksessa on yhteensä noin 3 700 henkilöä ja kuntayhtymä on Kainuun maakunnan suurin työnantaja. Kainuun soten perustaminen kytkeytyy Kainuun hallintokokeiluun (2005-2012) ja silloin saatiin kokemusta soten ja toisen asteen koulutuksen sekä maakuntaliiton harjoittamasta laajasta keskinäisestä yhteistyöstä saman maakunnan ja kuntayhtymän sisällä.

Kainuun hallintokokeilun avulla saatiin perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido toimimaan samassa organisaatiossa, samanlainen palvelutaso maakunnan eri alueilla, mahdollisuus toimintaprosessien ja osaamisen kehittämiseen sekä ison organisaation tuomat mahdollisuudet henkilöstön rekrytointiin.

Perustavoitteena on ollut koko ajan kainuulaisten terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistäminen yhdessä jäsenkuntien kanssa. Yhdenvertaiset ja sujuvat palvelut edellyttävät kaikissa tapauksissa yhteistyötä kuntien ja sote-hyvinvointialueiden toimijoiden kesken eri tasoilla. Ja väistämättä rajalinja asettuu aina johonkin kohtaan eri organisaatioiden välillä. Suurimmat ongelmat näyttävät kaikissa tapauksissa ja malleissa kulminoituvan talouteen ja resurssien riittävyyteen.

Kainuun sote on ollut monessa suhteessa edelläkävijä ja pystynyt huolehtimaan hyvin oman alueen tarpeista. Kainuu on väistämättä se alue Suomessa, mihin kohdistuu tulevaisuudessa suurimmat haasteet suhteessa sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä pelastustoimeen. Väestö ikääntyy, nuorten määrä vähenee, työvoimapula kasvaa ja pitkät välimatkat tuovat suuria kustannus- ja saavutettavuushaasteita.

Väestön hyvinvointiin vaikuttavat sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi myös kuntien muut peruspalvelut kuten koulutus, asuminen, työllisyys, kulttuuripalvelut ja ympäristö. Kuntien asukkaiden palvelutarpeet ovat usein erilaisia erityyppisissä kunnissa. Kuntien heikkenevä taloustilanne vaikuttaa suoraan kuntalaisten hyvinvoinnin tukemisen edellytyksiin. Kainuun tunnusluvut ovat nyt jokseenkin sellaisia kuin ne tulevat olemaan noin 10 vuoden kuluttua koko Suomen tasolla.

Koulutuksen järjestäjä ja opiskeluhoolto

Koulutuksen järjestäjän näkökulmasta Kainuun sote on näyttäytynyt positiivisena ja yhteistyössä on kehitetty opiskelijaohjausta ja työelämäyhteistyötä. Jos Kainuun sotea ei olisi, niin työelämäyhteistyötä tehtäisiin jokaisen kunnan kanssa erikseen ja monenlaisilla eri käytännöillä.

Kuraattoripalveluiden siirtymisestä hyvinvointialueiden hoidettavaksi on käyty laaja-alaista ja perusteltua keskustelua, mutta asiassa on edelleen monta puolta. Jos asiaa katsotaan hyvinvointialueen näkökulmasta, voi olla perusteltua, että kuraattori työskentelee kiinteästi koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon sekä muiden siellä olevien asiantuntijoiden kanssa. Nykyinen kaksijakoinen malli ei aina toimi esimerkiksi tiedon- saannin osalta. Tarvetta olisi varmasti myös selkeyttää kuraattorien työnkuvaa, roolia oppilaitosyhteisössä ja esimiehisyyttä. Hyvinvointialueet kokoavat sosiaali- ja terveyspalveluita, mutta koulutuksen järjestäjiä alueella on aina useita ja sitä kautta käytännöt voivat olla erilaisia oppilaitosten kokoluokan ja sijaintipaikan kautta.

”Nykyinen opiskeluhoollon palvelujen hajaantuminen eri hallinnollisille toimijoille on aiheuttanut palveluihin suurta vaihtelua, vaikeuttanut niiden ohjausta ja pirstonut palvelujärjestelmää. Oppilaat ja opiskelijat ovat eriarvoisessa asemassa palvelujen saannin ja laadun suhteen.”

Kainuussa ja Kajaanis ei ole ollut havaittavissa eriarvoisuutta tai pirstoutunutta palvelujärjestelmää, vaikka kuraattorit ovat toimineet opetustoimen alaisuudessa. Yhteistyö Kainuun soten (opiskelijaterveydenhuolto) kanssa on sovittu yhteistyösopimuksilla. Palvelu on ollut vaikuttavaa, laadukasta ja merkityksellistä Kainuun kaikilla kouluasteilla. Tähän toimintamalliin tuskin olisi päästy ilman lakia Kainuun hallintokokousta (2003). Vaikka erillisiä toisen asteen koulutuksen järjestäjiä on tällä hetkellä (lukiokoulutus), niin vuosina 2005-12 rakennettu toimintamalli on tältä osin jatkunut. Lopulta kaikki perustuu välittämisen ja huolehtimisen kulttuuriin. Ikäluokakehityksestä johtuen opiskelijan arvo on ehkä parhaiten tunnistettu juuri Kainuussa.

Kuraattorin työn näkökulmasta on tärkeää tietää, mihin työyhteisöön kuuluu. Soten työntekijänä kuraattori on oppilaitosyhteisön keskuudessa vierailija. Mikäli jatkettaisiin nykyisellä ja usein varsin toimivalla palvelurakenteella, niin kuraattoripalvelut säilyisivät opetustoimen alaisuudessa. Soten työntekijänä kuraattori toimii hallinnollisesti eri sektorilla, mikä kasvattaa kynnystä sekä opiskelijoiden ja opetushenkilöstön osalta muodostaa asiakkuuksia kuraattorin kanssa ja se voi siten heikentää palvelurakenteita.

Kuraattorityön vaikuttavuus perustuu usein saumattomaan yhteistyöhön oppilaitoksen arjessa, osana opiskelijoiden henkilökohtaisen opiskelupolun tukea (HOKS). Kuraattorien tehtävänä on tuoda oma osaamisensa oppilaitosyhteisöön, siten että nuoret eivät koe olevansa erityisten palveluiden asiakkaita. Palvelut pitää olla saatavilla oppilaitoksissa mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 velvoittaa ennaltaehkäisevään, oikea aikaan ja yhteisölliseen työskentelytapaan. Toisen hallintokunnan työntekijänä kuraattorin vaikutusmahdollisuudet oppilaitoksessa tapahtuvaan toimintaan kaventuvat merkittävästi. Soten työntekijänä vastaavasti aukeaa moni sellainen ovi nopeasti, mikä koulujärjestelmän osana saattaa pysyä suljettuna koko ajan.

”Yhden järjestäjän vastuulla opiskeluhoollon ammattilaisten toimintaa, työnjakoa ja yhteistyötä olisi mahdollista kehittää kokonaisuutena aiempaa tarkoituksenmukaisemmin oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeita vastaaviksi. Tämä tukisi opiskeluhoollon palvelujen

toiminnallisen kokonaisuuden kehittämistä saumattomaksi niin, ettei oppilaita ja opiskelijoita lähetettäisi tarpeettomasti palvelusta toiseen opiskeluhuoltopalvelujen sisällä.”

Toisinaan sote-byrokratia on osoittanut olevansa kankea ja hidas. Uhkana on, että kuraattorin työkin muuttuisi sellaiseksi. Työnjakoa ja yhteistyötä on mahdollista kehittää kokonaisuutena, opiskelijoiden tarpeita vastaaviksi, molemmilla toimintamalleilla. Oleellista on se, että opiskelija-asiakasta ei pompotella henkilöltä toiselle ja lähipalvelut voidaan turvata. Opiskelija-asiakkaasta on otettava koppi entistä aikaisemmin, jotta ongelmat eivät ehdi kärjistyä entistä vaativampia hoitotoimenpiteitä edellyttäviksi prosesseiksi. Psykiatriassa palveluissa olevien nuorten määrä kasvaa hälyttävää tahtia.

Suomalaisten korona-aikana ja nuorten jo muutenkin ottama digiloikka pitää hyödyntää sote-palveluiden kehittämisessä, mutta osaavan aikuisen välittävää ja huolehtivaa kohtaamista silläkään ei voida vielä korvata.

Hyvinvointialueiden, toisen asteen koulutuksen järjestäjien ja kuntien järjestämien palveluiden yhteistyöllä ja rajapinnoilla tulee olemaan tärkeä merkitys alueen asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi, työllisyysasteen nostamiselle sekä alueiden elinvoimalle.

Toisen asteen koulutuksen järjestäjät huolehtivat jatkossa oppivelvollisuuden laajentamisen kautta koko ikäluokan kouluttamisesta. Laadukkaan koulutuksen rinnalle tarvitaan monissa erityistapauksissa vahvat ja oikea-aikaiset sosiaali- ja terveyspalvelut. Erityisesti tulee huomioida maahanmuuttajien palvelutarpeet.

Kajaani 2.3.2021

Kajaanin kaupungin koulutusliikelaitos

Anssi Tuominen
johtaja